

Nr 3.

Ankom till riksdagens kansli den 14 mars 1933 kl. 11 f. m.

*Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3,
i anledning av väckt motion angående viss ändring i
sjömanshus- och mönstringsförordningen.*

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 297, har herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära sådan ändring av sjömanshus- och mönstringsförordningen, att var och en svensk undersåte, som innehar anställning i svenskt handelsfartyg, skall vara vid sjömanshus inskriven och försedd med sjöfartsbok.

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionen.

Gällande bestämmelser.

Jämlikt § 12 mom. 1 i förordningen angående sjömanshusen i riket samt sjöfolks på- och avmönstring m. m. den 13 juli 1911 »bör» en var »svensk undersåte», som å svenskt handelsfartyg idkar sjöfart såsom yrke, vara inskriven vid sjömanshus och innehava sjöfartsbok. Villkoren för inskrivning vid sjömanshus finnas föreskrivna i § 13 av förordningen.

Enligt § 33 mom. 1 i förordningen skall besättning å svenskt fartyg i stadgad ordning påmönstras, om fartyget går i utrikes fart ävensom om fartyget går i inrikes fart och är att hänföra till passagerarfartyg, såvida fartyget enligt gällande passagerarfartygscertifikat må nyttjas till passagerares befordran i inre kustfart eller vidsträcktare fart samt ej utgår allenast på lustresa eller annan tillfällig resa. Enligt samma paragrafs mom. 2 är det dock fartygsbefälhavare obetaget att även i andra fall låta påmönstra fartygets besättning.

Enligt § 35 mom. 1 i förordningen skall i fråga om påmönstring inom riket av sjöfolk å svenskt fartyg iakttagas, bland annat, att »varje svensk man» av besättningen — med visst här ej aktuellt undantag — är inskriven vid svenskt sjömanshus och försedd med sjöfartsbok.

Beträffande s. k. hyresavgift föreskrives i § 22 mom. 1 i förordningen, att vid avmönstring från svenskt fartyg, å vilket enligt nyssnämnda föreskrift besättning skall påmönstras för *utrikes* fart, skall av befälhavare samt av var och en av besättningen erläggas en procent av deras under

tiden från påmönstringen förtjänta lön eller hyra — hyresavgift— och meddelas i paragrafen för vissa fall närmare bestämmelser rörande beräkning av hyran såsom grund för hyresavgiften. Dylik avgift skall utgå även för medlem av besättningen, som icke är inskriven vid sjömanshus, vilket framgår av § 23 mom. 1 i förordningen, där det föreskrives, att hyresavgiften tillfaller det sjömanshus, där sjömannen, som erlägger avgiften, är inskriven, »men, om han ej är inskriven vid svenskt sjömanshus, det sjömanshus, inom vars distrikt fartyget, varå hyran förtjänats, har sin hemort».

Tillämpningen av förevarande bestämmelser på kvinna, anställd å svenskt fartyg, har angivits i en av kommerskollegium utgiven »Instruktion för mönstringsförrättare», i vilken det ifråga om påmönstring förklarats, att »ehuru kvinna, som å svenskt handelsfartyg idkar sjöfart såsom yrke, kan enligt sjömanshusförordningen § 12 mom. 1 vara inskriven vid sjömanshus och innehava sjöfartsbok, erfordras dock ej för hennes påmönstring dylik inskrivning».

Bestämmelser rörande rätten till understöd från sjömanshus återfinnas i §§ 18—19 i sjömanshusförordningen. Enligt § 18 mom. 1 gäller, att om sjöman, som är eller varit inskriven vid sjömanshus och erlagt hyresavgift, under anställning å svenskt handelsfartyg ådragit sig sådan kroppsskada eller sjuklighet eller ock iråkat den ålderdomsbräcklighet, att han ej vidare kan göra sjötjänst, och är han i torftiga omständigheter, är han berättigad att från det sjömanshus han tillhör eller senast tillhört erhålla ett efter hans nödtorft och sjömanshusets tillgångar lämpat årligt understöd. Har sjömannen veterligen blivit eller bort bliva avförd ur registret eller kvarstår han däri blott på grund av vissa bestämmelser, som hava samband med värnplikten, skall han för att vara berättigad till understöd från det sjömanshus, han senast tillhört, hava under minst 20 år varit vid sjömanshus inskriven och tillbragt denna tid huvudsakligen i tjänstgöring under utrikes sjöfart med svenskt handelsfartyg. Sådant understöd må emellertid ock, dock allenast där synnerligen behjärtansvärda omständigheter äro för handen, kunna tilldelas sjöman ändå att han ej enligt vad nyss nämnts är berättigad därtill, eller ehuru han i registret antecknats hava rymt från tjänst å svenskt handelsfartyg. I § 18 mom. 2 meddelas bestämmelser om understöd till änkor och barn efter sjöman, vilka bestämmelser ansluta sig till föreskrifterna i mom. 1 såsom grundläggande för rätten till understöd.

Bestämmelser med villkor för erhållande av pension från handelsflotans pensionsanstalt återfinnas närmast i §§ 5—7 i reglementet för nämnda anstalt den 29 januari 1864. Enligt huvudstadgandet i § 5 är den berättigad att erhålla pension, som bland annat uppnått 55 års ålder, under 25 år varit å svenskt sjömanshus inskriven och, utan att hava gjort sig skyldig till rymningsbrott, tillbragt denna tid huvudsakligen i tjänstgö-

ring under utrikes sjöfart med svenskt handelsfartyg eller såsom förhyrd å svenskt örlogsfartyg. I § 6 meddelas föreskrifter om vissa särskilda villkor för rätt till pension för den, som rymt från tjänst å svenskt handelsfartyg, och i § 7 föreskrives om ordningen mellan pensionsökande, då dessa äro flera, än som med inrättningens tillgångar kunna pensioneras.

Yttranden över motionen.

Utskottet har i vederbörlig ordning inhämtat yttrande av kommerskollegium över den föreliggande motionen, varjämte direktionen över Handelsflottans pensionsanstalt och Svenska sjöfolksförbundet, sedan de av utskottet beretts tillfälle att yttra sig i anledning av motionen, till utskottet inkommit med yttranden i frågan.

Kommerskollegium framhåller i sitt yttrande — efter att hava redogjort för de ovan återgivna bestämmelserna i förevarande avseende — att redan med nuvarande bestämmelser enahanda möjlighet föreläge för kvinna som för man att erhålla understöd eller pension, som här avsåges. Förutsättning härför vore givetvis, att hon uppfyllde de i bestämmelserna föreskrivna fordringarna därför. Något författningsenligt hinder för kvinnas inskrivning vid sjömanshus liksom för hennes förseende med sjöfartsbok föreläge icke.

Till belysande av den föreliggande frågans omfattning meddelar kommerskollegium vidare vissa statistiska uppgifter. Enligt dessa voro av 49.850 vid 1932 års slut vid sjömanshus inskrivna allenast 24 kvinnor. Av 34.030 under år 1932 vid sjömanshusen verkställda påmönstringar (= antal påmönstrade) avsågo ett antal av 1.830 påmönstringar kvinnor. Av den till 24.760 personer uppgående bemanningen i genomsnitt för seglationstiden å de i handelssjöfart år 1930 använda svenska fartygen om 20 nettoton och däröver, befintliga vid årets slut, uppgick antalet kvinnor till 1.594. Antalet i mönstringspliktig utrikes fart sysselsatta kvinnor har uppskattats till högst omkring 800, medan antalet kvinnor i mönstringspliktig fart överhuvud taget uppskattats till högst mellan 1.100 och 1.200. Sistnämnda antal representerar sålunda dem, som vid genomförandet av obligatorisk inskrivning vid sjömanshus av kvinnor till den för män nu gällande omfattningen kunna väntas bliva tillförda sjömanshusens register.

Kommerskollegium framdrager härefter åtskilliga skäl emot den av motionärerna föreslagna ändringen. Sålunda kunde det ifrågasättas, huruvida i praktiken kvinnan i någon större utsträckning ägnade sig åt sjömansyrket under sådana förhållanden och under så lång tid, att hon, därest hon vore inskriven vid sjömanshus, kunde förutsättas komma att uppfylla fordringarna för understöd respektive pension. Vidare skulle ett införande nu av bestämmelser rörande sjöfarande kvinnor av enahanda innebörd som de, vilka gällde beträffande männen, endast på lång sikt komma att medföra verkningar i av motionärerna åsyftad riktning. Hela understöds- och pensionsväsendet för sjöfolket vore för närvarande föremål för omprövning i särskild ordning, varför det kunde sättas i fråga,

huruvida det kunde vara lämpligt att, innan ännu resultatet av utredningarna på ifrågavarande område föreläge, vidtaga några understöds- och pensionsväsendet berörande ändringar i gällande författningar. Därjämte ville kollegium fästa uppmärksamheten på att skeppstjänstkommitterade på sin tid föreslagit förbud för kvinnor att innehava några som helst tjänster ombord utom för vissa särskilt angivna fall, ehuru frågan i vad mån de sociala hänsyn, som legat bakom detta förslag, kunde anses böra inverka på ställningstagandet i princip till det nu förevarande spörsmålet i varje fall för närvarande undandroge sig kollegii bedömande. Slutligen borde beaktas, att det ju alltjämt stode sjöfarande kvinna öppet att, därest hon önskade komma i åtnjutande av de fördelar, som inskrivning vid sjömanshus medförde, på egen framställning erhålla dylik inskrivning.

Härefter anför kommerskollegium följande:

»I trots av de skäl, som enligt vad ovan angivits kunna anses i viss mån tala emot åtgärder för närvarande i det av motionärerna avsedda syftet, finner kollegium dock övervägande skäl kunna andragas till förmån för att motionen vinner avseende.

Väl synes det kollegium, såsom förut antytts, knappast kunna väntas, att sjöfarande kvinnor i någon större utsträckning komma att med hänsyn till längden av sin inskrivningstid respektive tid för tjänstgöring till sjöss i utrikes fart bliva berättigade till understöd eller pension, men dels saknas härutinnan erfarenhet, varav några säkra slutsatser kunna dragas, dels låter sig uppenbarligen icke bestridas rättvisan därav, att en kvinna, som erlagt hyresavgifter och genom längden av sin tjänstgöring till sjöss gjort sig förtjänt av understöd eller pension, också kommer i åtnjutande därav och att detta icke göres beroende av en anmälan av henne själv på ett så tidigt stadium av hennes utövande av yrket, att tanken på fördelarna därmed kan förutsättas i allmänhet ligga henne jämförelsevis fjärran.

Därtill kommer, att genom de kvinnliga sjöfarandes enrollering i sjömanshusregistren erhållas vissa ökade möjligheter för ett närmare stadium av dessas yrkesförhållanden m. m., än som därförutan stå att vinna.

Då slutligen de olägenheter i och för sig av obligatorisk inskrivning vid sjömanshus av sjöfarande kvinnor, som ovan antytts — belastningen av registren med mer eller mindre tillfälliga yrkesutövare — icke synas kollegium vara av den innebörd, att däråt bör skänkas någon avgörande betydelse, har kollegium ansett sig kunna för sin del biträda syftet med motionärernas hemställan i ämnet.

Den närmare formen för realiserandet av detta syfte förutsätter kollegium, att kollegium i sinom tid bliver i tillfälle att föreslå Kungl. Maj :t.»

Direktionen för Handelsflottans pensionsanstalt meddelar, att någon ansökan av kvinna om pension från anstalten hittills icke varit föremål för direktionens prövning, men att enligt direktionens åsikt de i reglementet för anstalten meddelade bestämmelserna icke syntes lägga hinder i vägen för kvinna, som uppfyllde de i §§ 5 och 6 i nämnda reglemente föreskrivna villkoren för pensions erhållande, att komma i åtnjutande av dylik pension samt att någon författningsändring eller eljest särskild åtgärd i syfte att därigenom bereda sjöfarande kvinna rätt till nu avsedd pension därför icke syntes erforderlig. Att inskrivning vid sjömanshus

för sjöfarande kvinna gjordes obligatorisk under lika förhållanden som för sjöman skulle dock vara ägnat att säkerställa, att den sådan kvinna, därest hon även fullgjort i övrigt föreskrivna villkor, redan nu i princip tillkommande rätten till pension också för henne kunde få någon verklig praktisk betydelse. Från direktionens sida funnes icke något att erinra mot att åtgärder vidtoges för tillgodoseende av det med förevarande motion sålunda avsedda syftet.

Svenska sjöfolksförbundets styrelse anför i sitt yttrande, att den enklaste rättfärdighetskänsla bjöde, att även kvinnor, om de vore sjöfarande, komme i åtnjutande av de små fördelar, som statsmakterna en gång i tiden instiftat för sjöfarande män, och detta så mycket mer som nutida sjöfarande kvinnor finge fullgöra samma ekonomiska prestanda i och för dessa fördelars åstadkommande som männen. Förbundets styrelse ställde sig därför avgjort på samma ståndpunkt som motionärerna.

De skäl, som anförts såväl i den föreliggande motionen som i de överdensamma avgivna yttrandena till förmån för en ändring i föreslagen riktning på ifrågavarande område, äro enligt utskottets mening så välgående, att utskottet funnit sig böra tillstyrka en framställning i ämnet till Kungl. Maj:t från riksdagens sida.

Utskottet.

Beträffande formen för realiserandet av motionens syfte torde något närmare uttalande därvid icke böra göras, och får utskottet i sådant hänseende endast hänvisa till att kommerskollegium vid sitt biträdande av nämnda syfte förutsatt, att kollegium i sinom tid bliver i tillfälle att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag härutinnan.

Utskottet hemställer alltså,

att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om vidtagandet av åtgärder i syfte att ifråga om inskrivning vid sjömanshus och förseende med sjöfartsbok åvägabringa full likställighet mellan män och kvinnor, som å svenskt handelsfartyg idka sjöfart såsom yrke.

Stockholm den 13 mars 1933.

På utskottets vägnar:

OLOF ANDERSSON.

Närvarande: herrar *Andersson* i Malmö, *Larsson* i Hede, *Lindberg* * i Stockholm, *Wallén* *, *Andersson* i Munkaljungby, *Nilsson* * i Göteborg, *Ekman*, *Andersson* * i Surahammar, *Jacobsson* och *Westerdahl* *.

* Ej närvarande vid justeringen.